

**Joanna Błach, Monika
Wieczorek-Kosmala, Maria
Gorczyńska**

**Percepcja ryzyka płynności w małych
i średnich przedsiębiorstwach
województwa śląskiego**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 102, 218-228

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JOANNA BŁACH

MONIKA WIECZOREK-KOSMAŁA

MARIA GORCZYŃSKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

PERCEPCJA RYZYKA PŁYNNOŚCI W MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTWACH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO¹

Wprowadzenie

W ostatnim czasie przedmiotem wielu badań jest analiza konsekwencji globalnego kryzysu finansowego. W wielu opracowaniach problem ten prezentowany jest w ujęciu makroekonomicznym, z naciskiem na skalę spowolnienia gospodarczego oraz redukcję aktywności gospodarczej obserwowanej w wielu gospodarkach². Inną perspektywę badawczą przyjmują studia zajmujące się analizą efektu zarażania, w wyniku którego negatywne zjawiska, zachodzące w systemie finansowym przenoszone są między różnymi rynkami i instytucjami finansowymi, a w konsekwencji przenikają do sfery realnej³. Skala efektu zarażania wydaje się być wzmocniana przez zwiększoną niepewność, wyższe ryzyko i zmienność otoczenia gospodarczego. Problem analizy konsekwencji kryzysu finansowego dla podmiotów sfery realnej prezentowany jest zarówno w ujęciu zagregowanym, globalnym, jak i w odniesieniu do gospodarek poszczególnych krajów⁴.

Osobny nurt badań stanowią opracowania poświęcone sytuacji podmiotów sektora MŚP w okresie oddziaływania globalnego kryzysu finansowego. Podmioty gospodarcze zaliczane do sektora MŚP wydają się szczególnie narażone na negatywne konsekwencje kryzysu ze względu na znaczny spadek popytu, ograni-

¹ Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy własny, „Oddziaływanie światowego kryzysu finansowego na sferę realną gospodarki na przykładzie zmian sytuacji finansowej śląskich przedsiębiorstw” (umowa nr 2569/B/H03/2010/39).

² Np.: R.E.A. Farmer, *How to Reduce Unemployment: A New Policy Proposal*, „Journal of Monetary Economics” 2010, 57(5), s. 557–572; C. Freedman, M. Kumhof, D. Laxton, D.D. Muir, S. Mursula, *Global Effects of Fiscal Stimulus During the Crisis*, „Journal of Monetary Economics” 2010, 57(5), s. 506–526.

³ Np.: F.A. Longstaff, *The Subprime Credit Crisis and Contagion in Financial Markets*, „Journal of Financial Economics” 2010, 97(3), s. 436–450; M. Dungey, R.A. Fry, B. Gonzalez-Hermosillo, V.L. Martin, *Transmission of Financial Crises and Contagion. A Latent Factor Approach*, Oxford University Press 2011.

⁴ Np. Ch. Blot, S. Le Bayon, M. Lemoine, S. Levasseur, *Quantifying the Impact of the Financial Crisis on the Real Sphere for France and the United States*, Center for Economic Research – Sciences Po 2009.

czenie dostępności źródeł finansowania, utrudnienia w dostępie do kredytu handlowego czy zmniejszenie rynków zbytu⁵.

Niniejszy artykuł wpisuje się w nurt badań dotyczących analizy konsekwencji globalnego kryzysu finansowego dla sfery realnej, a w szczególności dla podmiotów sektora MŚP. Jego celem jest prezentacja części wyników badań ankietowych, dotyczących oddziaływania kryzysu finansowego na sytuację finansową wybranej grupy MŚP. Przedmiotem prezentowanych wyników badań jest część dotycząca oceny zmian poziomu ryzyka płynności, rozumianego jako zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania wymagalnych zobowiązań. Oryginalny charakter prezentowanych badań wynika z ich konstrukcji. W aspekcie przedmiotowym, badania prezentują opinię przedsiębiorstw na temat zmian poziomu ryzyka płynności w powiązaniu z oceną wpływu kryzysu finansowego na to zjawisko. Dzięki takiemu podejściu możliwa jest analiza percepcji ryzyka płynności w wybranych podmiotach sektora MŚP w kontekście oddziaływania globalnego kryzysu finansowego. Za oryginalnością badań przemawia także aspekt podmiotowy. Badaniom poddano wybraną grupę przedsiębiorstw sektora MŚP województwa śląskiego. Wybór województwa śląskiego wynika ze specyfiki regionu, w którym nadal dominuje działalność przemysłowa. Przemiany gospodarcze związane z przejściem do gospodarki wolnorynkowej wywołały konieczność przeprowadzenia dogłębnej restrukturyzacji podmiotów przemysłowych działających w województwie śląskim, która doprowadziła do wielu poważnych problemów ekonomicznych i społecznych nadal odczuwalnych przez społeczność lokalną. Jednocześnie województwo śląskie, przy stosunkowo niewielkiej powierzchni (3,9% powierzchni Polski), nadal stanowi istotną siłę gospodarczą – w regionie mieszka 12,2% ogółu populacji, z czego 41% zatrudnionych jest w przemyśle, a udział województwa w PKB w 2010 roku wynosił 13%. W regionie w 2010 roku funkcjonowało 451 635 przedsiębiorstw (11,5% ogółu polskich przedsiębiorstw), co daje 973,8 przedsiębiorstw per capita (odpowiadając średniej krajowej). Większość podmiotów działających w regionie należy do sektora MŚP – w 2010 roku 94,24% przedsiębiorstw zatrudniało do 9 osób a 4,83% – między 10 a 49 osobami. Dodatkowo należy zaznaczyć, że większość podmiotów ma formę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – blisko 76%. Spółki prawa handlowego lub cywilnego stanowią nieco ponad 15% ogółu przedsiębiorstw, a pozostałą grupę (blisko 9%) stanowią przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielnie, stowarzyszenia i inne organizacje⁶. Przedstawiona charakterystyka regionu wydaje się wystarczającym uzasadnieniem do podjęcia badań na tak określonej próbie badawczej.

⁵ L. Wan, A. Riding, T. Chamberlin, *The Global Financial Crisis – Impact on SMEs and Public Policy Responses*, Telfor School of Management, University of Ottawa 2011; <http://www.swinburne.edu.au/lib/ir/onlineconferences/agse2011/000053.pdf>.

⁶ *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, 2010 r.*, GUS, Warszawa 2011, s. 64.

1. Ryzyko płynności w okresie oddziaływania kryzysu finansowego

Problem ryzyka płynności, rozumianego jako zdolność do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w terminie ich wymagalności⁷, nabiera szczególnego znaczenia w okresie oddziaływania globalnego kryzysu finansowego. Poziom płynności finansowej przedsiębiorstwa determinowany jest znaczą liczbą czynników, z których część ma charakter egzogeniczny, pozostający poza kontrolą przedsiębiorstwa⁸. Wyniki badań empirycznych wskazują, że poziom płynności finansowej przedsiębiorstw maleje w okresie spowolnienia gospodarczego, a kryzys finansowy ma silny wpływ na ryzyko utraty płynności⁹. Ograniczenia w dostępie do źródeł finansowania (tak krótko, jak i długoterminowych), w powiązaniu z utrudnieniami w zarządzaniu aktywami obrotowymi (głównie zapasami i należnościami), obniżonymi wpływami z tytułu sprzedaży oraz zatorami płatniczymi w gospodarce, zwiększają ryzyko płynności przedsiębiorstwa. Problemy z płynnością są również często konsekwencją niewłaściwych decyzji dotyczących kształtowania struktury kapitału przedsiębiorstwa. Zbyt wysoki poziom zadłużenia w powiązaniu z niską rentownością działania oraz słabą jakością zarządzania aktywami obrotowymi zwiększa ryzyko utraty zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących¹⁰. Utrata płynności ma poważne konsekwencje dla sytuacji finansowej przedsiębiorstwa – zmniejsza jego wiarygodność, zwiększa koszty finansowe, utrudnia dostęp do finansowania obcego, wymusza ograniczenie realizacji planowanych projektów inwestycyjnych, prowadzi do zmian w polityce dywidendy przedsiębiorstwa, a w rezultacie może nawet prowadzić do jego upadłości.

Ocena zmian zdolności przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących przeprowadzana jest zwykle na podstawie danych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych przy wykorzystaniu statycznych i dynamicz-

⁷ Por. G. Michalski, *Płynność finansowa w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 40; D. Krzezińska, *Finanse przedsiębiorstwa*, WSB, Poznań 2002, s. 98.

⁸ Problem ten analizowany jest m.in. w: N. Chen, A. Mahajan, *Effects of Macroeconomic Conditions on Corporate Liquidity – International Evidence* *International Research*, „Journal of Finance and Economics” 2010, t. 35, s. 112–129; C.S. Kim, D.C. Mauer, A.E. Sherman, *The Determinants of Corporate Liquidity: Theory and Evidence*, „Journal of Financial and Quantitative Analysis” 1998, vol. 33, nr 3, s. 335–359.

⁹ A. Hameed, W. Kang, W. Viswanathan, *Stock Market Declines and Liquidity*, „Journal of Finance” 2010, vol. 65, t. 1, s. 257–293; M. Czyż, *Determinanty płynności finansowej przedsiębiorstw w warunkach kryzysu*, w: *Finanse w niestabilnym otoczeniu – dylematy i wyzwania. Finanse przedsiębiorstw*, red. H. Zadora, G. Łukasik, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe 107, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2012, s. 147–155.

¹⁰ A. Por. F.J. Fabozzi, P.P. Peterson, *Financial Management & Analysis*. John Wiley & Sons, Hoboken 2003, s. 729–730; D.N. Chorafas, *Liability, Liquidity and Cash Management. Balancing Financial Risk*, John Wiley & Sons, New York 2002, s. 131–133.

nych wskaźników płynności¹¹. Pogorszenie wskaźników płynności jest interpretowane jako sygnał wskazujący na wzrost ryzyka płynności.

Jednak w przypadku podmiotów sektora MŚP, w których nie prowadzi się ksiąg rachunkowych, do oceny ryzyka płynności konieczne jest zastosowanie innego podejścia. Dobrym rozwiązaniem wydaje się analiza ryzyka płynności na podstawie deklaracji samych przedsiębiorstw oceniających obserwowaną lub przewidywaną zmianę zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących¹².

2. Metodologia badań

Analizę percepcji ryzyka płynności w podmiotach sektora MŚP przeprowadzono na podstawie rezultatów badania ankietowego opracowanego w celu zbadania wpływu globalnego kryzysu finansowego na różne aspekty sytuacji finansowej śląskich przedsiębiorstw. W artykule przedstawiono część wyników badań dotyczących wyłącznie oceny ryzyka płynności i opinii na temat jego związku z kryzysem finansowym.

W szczególności przedsiębiorstwa sektora MŚP województwa śląskiego zapytano o odczuwalne i przewidywane zmiany zdolności do regulowania zobowiązań bieżących, traktując pogorszenie tej zdolności jako sygnał wskazujący na wzrost ryzyka płynności. W zakresie zmian poziomu ryzyka płynności zapytano o opinie respondentów na temat jego związku z kryzysem finansowym w ujęciu retro- i prospektywnym. Badanym przedsiębiorstwom zadano następujące pytania:

- czy zaobserwowano zmiany w zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w latach 2008–2010 i czy zmiany te w opinii badanych są związane z kryzysem finansowym,
- czy w ciągu najbliższych 24 miesięcy respondenci przewidują pogorszenie zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących i czy przewidywana zmiana związana jest z globalnym kryzysem finansowym.

Dodatkowo, oba powyższe problemy skonfrontowano z odczuciami badanych przedsiębiorstw dotyczących zmian ich ogólnej sytuacji finansowej.

Prezentowane dane zebrano w trakcie badania ankietowego przeprowadzonego w czerwcu i lipcu 2011 roku za pomocą metody PAPI na grupie 332 małych i śred-

¹¹ Por. np: R. Kirkham, *Liquidity Analysis Using Cash Flow Ratios and Traditional Ratios: The Telecommunications Sector in Australia*, „Journal of New Business Ideas & Trends”, 2012, nr 10(1), s. 1–13; F.J. Fabozzi, P.P. Peterson, *Financial...*, s. 733–736, 811–816; M. Sierpińska, D. Wędzki, *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 35–72.

¹² Wyniki badań wskaźnikowych przedstawiono w: J. Błach, M. Gorczyńska, M. Wieczorek-Kosmala, *Changes of the Level of Liquidity in Time of the Financial Crisis: A Case of Polish Companies*, „Journal of Modern Accounting and Auditing”, t. 8, nr 3, March 2012, nr serii 82, s. 297–311; M. Gorczyńska, *Ocena zmian sytuacji finansowej śląskich przedsiębiorstw w aspekcie ryzyka finansowego – moduł oceny płynności finansowej*, w: J. Błach, M. Gorczyńska, K. Mitreğa-Niestrój, B. Puszer, M. Wieczorek-Kosmala, K. Znaniecka, *Oddziaływanie globalnego kryzysu finansowego. Perspektywa przedsiębiorstwa*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 221–227.

nich przedsiębiorstw działających w województwie śląskim. Zebrane dane opracowano za pomocą oprogramowania SPSS. Grupa badawcza obejmowała małe i średnie przedsiębiorstwa o zróżnicowanym profilu branżowym, strukturze własności, historii działalności i wielkości (tab. 1).

Tabela 1
Struktura badanych przedsiębiorstw wg kryterium wielkości (N = 332)

Kryterium	Liczba badanych przedsiębiorstw	Udział w ogóle badanych przedsiębiorstw (%)
Zatrudnienie*		
do 9 osób	265	79,80
10 – 49 osób	67	20,20
Suma bilansowa		
do 1 mln zł	279	84,04
ponad 1 mln zł	53	15,96
Wartość przychodów ze sprzedaży w roku 2010		
do 1 mln zł	271	81,63
ponad 1 mln zł	61	18,37

*W badaniach zastosowano kryterium zatrudnienia zgodnie z rekomendacją Komisji Europejskiej z dnia 6 maja 2003 dotyczącego definicji mikro-, małego i średniego przedsiębiorstwa (C) 2003/1422.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

W związku z celem badań, jakim była ocena konsekwencji kryzysu finansowego dla sytuacji finansowej śląskich przedsiębiorstw, w grupie badawczej uwzględniono wyłącznie przedsiębiorstwa działające co najmniej pięć lat, jednak blisko 50% badanych stanowiły podmioty prowadzące działalność dłużej niż 10 lat. Większość badanych przedsiębiorstw (60%) sprzedawało swoje produkty/usługi na rynku lokalnym (na terenie województwa), 18% – na rynku regionalnym (na terenie województwa śląskiego i województw ościennych), 19% – na rynku krajowym (teren całej Polski) a jedynie 3% – na rynku międzynarodowym. Biorąc pod uwagę źródła dostaw czynników produkcji, zapasów i usług, większość badanych przedsiębiorstw korzystała z rynku krajowego (38%), 25% – z rynku lokalnego, 22% – z rynku regionalnego a 15% – z rynku międzynarodowego. Ze względu na profil działalności, wyodrębniono sektor usług (46% respondentów), handel (34%) oraz produkcję (20%). Opracowana metodologia badań oraz zgromadzone dane miały na celu dostarczenie argumentów do sprawdzenia prawdziwości przyjętych hipotez badawczych:

H1 – większość badanych przedsiębiorstw sektora MŚP działających w województwie śląskim odczuło wzrost ryzyka płynności w latach 2008–2010 i w ich opinii sytuacja ta związana jest z oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego.

H2 – większość badanych przedsiębiorstw sektora MŚP działających w województwie śląskim przewiduje wzrost ryzyka płynności w ciągu 24 miesięcy,

a zmiana ta w ich opinii związana będzie z oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego.

H3 – większość przedsiębiorstw postrzegających wzrost ryzyka płynności odczuwa jednocześnie pogorszenie ogólnej sytuacji finansowej.

3. Wyniki badań

Ponad połowa badanych (189 z 332 respondentów – 57%) nie stwierdziła znaczących zmian poziomu ryzyka płynności w latach 2008–2010 (tab. 2). W tej grupie przeważała również opinia (83% odpowiedzi), że brak zmian w zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących nie miał związku z oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego. Jednocześnie blisko 30% badanych odczuło pogorszenie zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w tym okresie (99 badanych), z czego blisko 95% stwierdziło, że wzrost ryzyka płynności był bezpośrednio związany z kryzysem finansowym. Około 7% badanych (23 przedsiębiorstwa) zaobserwowało znaczną zmianę zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w analizowanym okresie, przy czym 70% badanych w tej grupie wyjaśniało to oddziaływaniem kryzysu finansowego. Najmniej liczna grupa respondentów (około 6%) zaobserwowała poprawę płynności w tym okresie, jednak ponad 80% z nich nie stwierdziło związku tej zmiany z kryzysem finansowym. Podsumowując, większość badanych przedsiębiorstw sektora MŚP w województwie śląskim nie zaobserwowała znaczących zmian w poziomie ryzyka płynności w latach 2008–2010. Jednocześnie, niezależnie od obserwowanych zmian lub ich braku, większość badanych podmiotów (56%) nie wiązała tego zjawiska z globalnym kryzysem finansowym, z wyjątkiem przedsiębiorstw wskazujących na pogorszenie płynności, którzy w 95% wiążą to negatywne zjawisko z kryzysem.

W tabeli 3 przedstawiono wyniki dotyczące przewidywanego kierunku zmian ryzyka płynności i jego związku z oddziaływaniem globalnego kryzysu finansowego.

Zdecydowana większość badanych (56%) nie przewiduje znaczących zmian w poziomie ryzyka płynności w ciągu kolejnych 24 miesięcy, z czego ponad 76% nie wiąże tych oczekiwań z kryzysem finansowym. Ponad 20% badanych oczekuje pogorszenia płynności w nadchodzącym okresie, z czego ponad połowa uważa, że ma to związek ze światowym kryzysem finansowym. Z kolei ponad 14% przedsiębiorstw oczekuje poprawy płynności w ciągu 24 miesięcy, wyraźnie łącząc te oczekiwania ze słabnącym oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego. Najmniej liczna jest grupa oczekujących istotnych wahań w poziomie płynności (ponad 7%) – wśród nich przeważają opinie o związku przewidywanych wahań z kryzysem finansowym.

Tabela 2

Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących i jej związek z globalnym kryzysem finansowym – ujęcie retrospektywne (N = 332)

Pytania		Obserwowany kierunek zmian/brak zmian miał związek z globalnym kryzysem finansowym		Ogółem
		tak	nie	
Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w latach 2008–2010	pogorszyła się	94	5	99
		94,9%	5,1%	100,0%
		64,4%	2,7%	29,8%
	poprawiła się	4	17	21
		19,0%	81,0%	100,0%
		2,7%	9,1%	6,3%
	pozostała na niezmienionym poziomie	32	157	189
		16,9%	83,1%	100,0%
		21,9%	84,4%	56,9%
	podlegała istotnym wahaniom	16	7	23
		69,6%	30,4%	100,0%
		11,0%	3,8%	6,9%
Ogółem		146	186	332
		44,0%	56%	100%
		100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Tabela 3

Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących i jej związek z kryzysem finansowym – ujęcie prospektywne (N = 332)

Pytania		Przewidywany kierunek zmian/brak zmian ma związek z globalnym kryzysem finansowym		Ogółem
		tak	nie	
Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w ciągu kolejnych 24 miesięcy	pogorszy się	40	34	74
		54,1%	45,9%	100,0%
		30,1%	17,1%	22,3%
	poprawi się	44	3	47
		93,6%	6,4%	100,0%
		33,1%	1,5%	14,2%
	pozostanie na niezmienionym poziomie	34	153	186
		18,3%	81,7%	100,0%
		25,6%	76,4%	56,0%
	będzie podlegać istotnym wahaniom	15	9	24
		62,5%	37,5%	100,0%
		11,3%	4,5%	7,2%
Ogółem		133	199	332
		40,1%	59,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Tabela 4

Odczuwane i oczekiwane zmiany poziomu ryzyka płynności – połączenie ujęcia retro- i prospektywnego (N = 332)

Pytanie		Zdolność do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w nadchodzących 24 miesiącach				Ogółem
		poprawi się	pogorszy się	pozostanie na obecnym poziomie	będzie podlegać istotnym wahaniom	
Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w latach 2008–2010	pogorszyła się	40	34	17	8	99
		40,4%	34,3%	17,2%	8,1%	100,0%
		54,1%	72,3%	9,1%	33,3%	29,8%
	poprawiła się	7	1	11	2	21
		33,3%	4,8%	52,4%	9,5%	100,0%
		9,5%	2,1%	5,9%	8,3%	6,3%
	pozostała na niezmiennym poziomie	21	12	152	3	189
		11,1%	6,3%	80,4%	1,6%	100,0%
podlegała istotnym wahaniom	28,4%	25,5%	81,7%	12,5%	56,9%	
	6	0	6	11	23	
	26,1%	0,0%	26,1%	47,8%	100,0%	
	8,1%	0,0%	3,2%	45,8%	6,9%	
Ogółem		74	47	186	24	332
		22,3%	14,2%	56,0%	7,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

W tabeli 4 zaprezentowano wyniki badań pozwalające na powiązanie percepcji ryzyka płynności w ujęciu retrospektywnym z ujęciem prospektywnym. W grupie przedsiębiorstw, które odczuły pogorszenie płynności w latach 2008–2010 (99 podmiotów), 34 oczekuje dalszego pogorszenia sytuacji, oznaczającego wzrost ryzyka płynności w ciągu następnych 24 miesięcy. Jednocześnie ponad 40% respondentów znajdujących się w tej grupie charakteryzuje się większym optymizmem oczekując poprawy sytuacji w najbliższym okresie. Co ciekawe, największą liczebność ma grupa przedsiębiorstw, która nie odczuła znaczących zmian w poziomie płynności w latach 2008–2010 i równocześnie oczekuje, że ryzyko płynności w przyszłości pozostanie na obecnym poziomie (152 z 332 respondentów).

Dodatkowych informacji dostarczają dane w tabelach 5 i 6, które pozwalają na

poszukiwanie związku pomiędzy postrzeganiem zmian poziomu ryzyka płynności a oceną ogólnej sytuacji finansowej badanych przedsiębiorstw zarówno w ujęciu retrospektywnym, jak i prospektywnym.

Tabela 5

Związek odczuwalnych zmian w poziomie ryzyka płynności z oceną ogólnej sytuacji finansowej – ujęcie retrospektywne (N = 332)

Pytanie		Zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w latach 2008-2010				Ogółem
		pogorszyła się	poprawiła się	pozostała na niezmiennym poziomie	podlegała istotnym wahaniom	
Ogólna sytuacja finansowa przedsiębiorstwa w latach 2008-2010	pogorszyła się	82	3	87	13	185
		44,3%	1,6%	47,0%	7,0%	100,0%
		82,8%	14,3%	46,0%	56,5%	55,7%
	poprawiła się	3	9	18	2	32
		9,4%	28,1%	56,3%	6,3%	100,0%
		3,0%	42,9%	9,5%	8,7%	9,6%
	pozostała bez zmian	14	9	84	8	115
		12,2%	7,8%	73,0%	7,0%	100,0%
		14,1%	42,9%	44,4%	34,8%	34,6%
Ogółem		99	21	189	23	332
		29,8%	6,3%	56,9%	6,9%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Analizując dane przedstawione w tabeli 5 można zauważyć, że w grupie 99 przedsiębiorstw, które odczuły wzrost ryzyka płynności w latach 2008–2010, 82 podmioty (82%) odnotowały pogorszenie ogólnej sytuacji finansowej. Jednocześnie w grupie 185 podmiotów, w których ogólna sytuacja finansowa uległa pogorszeniu, znalazło się aż 87 przedsiębiorstw (47%), w których płynność pozostawała na niezmiennym poziomie. Należy również dodać, że 25% ogółu respondentów (84 podmioty) nie odczuło znaczących zmian ani w poziomie ryzyka płynności, ani w ogólnej sytuacji finansowej w latach 2008–2010.

Dane w tabeli 6 prezentują związek pomiędzy zmianami ogólnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw w latach 2008–2010 a przewidywanym kierunkiem zmian zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących, czyli oczekiwaniami co do zmiany ryzyka płynności. W grupie 185 przedsiębiorstw, które odczuły pogorszenie ogólnej sytuacji finansowej, największą część stanowią podmioty, które uważają, że poziom ryzyka płynności w nadchodzących 24 miesiącach nie ulegną zmianie (46%). Blisko 24% tej grupy oczekuje poprawy płynności w najbliższym czasie a dopiero na trzecim miejscu (około 23%) znajdują się podmioty, przewidujące pogorszenie zdolności do terminowego regulowania zobowiązań w przyszłości. Podobnie, jak w wypadku wcześniejszych danych, blisko 25% ogółu badanych przedsiębiorstw nie odczuło zmian w ogólnej sytuacji finansowej i równocześnie

nie przewiduje zmian w poziomie ryzyka płynności w nadchodzących 24 miesiącach.

Tabela 6
Związek przewidywanych zmian w poziomie ryzyka płynności z oceną ogólnej sytuacji finansowej – ujęcie perspektywne (N = 332)

Pytanie		Zdolność do terminowego regulowania zobowiązań bieżących w ciągu nadchodzących 24 miesięcy				Ogółem
		poprawi się	pogorszy się	pozostanie na obecnym poziomie	będzie podlegać istotnym wahaniom	
Ogólna sytuacja finansowa przedsiębiorstwa w latach 2008–2010	pogorszyła się	44	42	86	12	185
		23,8%	22,7%	46,5%	6,5%	100,0%
		59,5%	89,4%	46,2%	50,0%	55,7%
	poprawiła się	9	1	20	2	32
		28,1%	3,1%	62,5%	6,3%	100,0%
		12,2%	2,1%	10,8%	8,3%	9,6%
	pozostała bez zmian	21	4	80	10	115
		18,3%	3,5%	69,6%	8,7%	100,0%
		28,4%	8,5%	43,0%	41,7%	34,6%
Ogółem		74	47	186	24	332
		22,3%	14,2%	56,0%	7,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Podsumowanie

Wyniki badań prezentowanych w artykule dotyczą problemu percepcji zmian poziomu ryzyka płynności i jego związku z globalnym kryzysem finansowym. Badania te pozwoliły na częściowe potwierdzenie hipotezy trzeciej, jednak nie dostarczyły wystarczających argumentów na potwierdzenie hipotezy pierwszej i drugiej.

W odniesieniu do pierwszej hipotezy, głoszącej że w latach 2008–2010 większość badanych przedsiębiorstw sektora MŚP województwa śląskiego odczuło wzrost ryzyka płynności i miało to ścisły związek z oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego, nie znaleziono wystarczających dowodów na potwierdzenie jej słuszności. Tylko około 30% badanych podmiotów wskazało odpowiedź świadczącą o wzroście ryzyka płynności w analizowanym okresie. Zdecydowana większość podmiotów (ponad 56%) stwierdziła brak zmian w poziomie ryzyka płynności. Analizowane podmioty w większości przypadków nie zaobserwowały związku zmian poziomu ryzyka płynności z kryzysem finansowym, poza grupą przedsiębiorstw, odczuwających wzrost ryzyka płynności, w której ponad połowa badanych wskazywała na takie powiązanie.

Podobne wnioski otrzymano w przypadku drugiej hipotezy głoszącej, że więk-

szość badanych przedsiębiorstw sektora MŚP województwa śląskiego przewiduje wzrost ryzyka płynności w ciągu kolejnych 24 miesięcy a zmiana ta, w ich opinii, związana będzie z oddziaływaniem światowego kryzysu finansowego. Niewiele ponad 20% badanych podmiotów przewiduje wzrost ryzyka płynności w przyszłości, zdecydowana większość zakłada utrzymanie płynności na niezmiennym poziomie. Dodatkowo, ponad 60% badanych nie dostrzega związku pomiędzy przewidywanymi zmianami poziomu ryzyka płynności a skutkami kryzysu finansowego.

Przeprowadzone badania pozwoliły na częściowe potwierdzenie hipotezy trzeciej zakładającej związek pomiędzy postrzeganiem wzrostu ryzyka płynności i jednoczesnym odczuwaniem pogorszenia ogólnej sytuacji finansowej. W ujęciu retrospektywnym, ponad 80% przedsiębiorstw, które odczuły wzrost ryzyka płynności, jednocześnie zauważyły pogorszenie ogólnej sytuacji finansowej. Z drugiej strony, w grupie przedsiębiorstw, które odnotowały pogorszenie ogólnej sytuacji finansowej, podmioty o zwiększonym ryzyku płynności stanowiły odpowiednio 44% w ujęciu retrospektywnym i 22% w ujęciu prospektywnym.

Prezentowane wyniki badań nie potwierdzają więc założeń teoretycznych, wskazujących na wzrost ryzyka płynności w okresie oddziaływania kryzysu finansowego. Co więcej, nie odpowiadają w pełni wynikom badań ilościowych przeprowadzonych na zagregowanych danych statystycznych, wskazujących na ogólne pogorszenie płynności finansowej śląskich przedsiębiorstw w okresie eskalacji kryzysu finansowego.

PERCEPTION OF THE LIQUIDITY RISK IN THE SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES IN THE SILESIAN REGION

Summary

The main purpose of this paper is to present partial results of the Authors' own questionnaire conducted on selected SMEs in the Silesian Region in order to examine their opinions about changes in their financial situation in times of the global financial crisis. The results of research presented in this paper are exclusively devoted to the problem of the liquidity risk perception. Theoretical framework and the results of the financial data suggest that financial crisis increases the level of liquidity risk. However, according to the opinions of the analyzed SMEs', most of them did not perceive a significant increase of the liquidity risk in this period. In addition, most of them did not associate the changes in level of liquidity risk with the impact of the global financial crisis.

Translated by Joanna Błach